

Legefruen i Kirkenes

Johansen E, Austrem LM, Røde G.
Ellisif Wessel

Du ber om mitt fotografi. 232 s, ill.
Stamsund: Orkana, 2007. Pris NOK 329
ISBN 978-82-8104-056-4

Enger C.

Himmelstormeren

En roman om Ellisif Wessel. 407 s.
Oslo: Gyldendal, 2007. Pris NOK 329
ISBN 978-82-05-37609-0

Legefruens betydning i norsk medisin kan neppe overvurderes. Deres innsats var både nødvendig og omfattende, men hvis de omtales, er det som regel sammen med mannen, distriktslegen. Men det finnes unntak fra doktorkonenes navnløse tilværelse. Ellisif Müller (1866–1949) giftet seg, ennå ikke fylt 20 år, med sin fetter Andreas Wessel (1858–1940). Han var nyutnevnt distriktslege i Sør-Varanger. Året var

1886, og de kom til å bli boende i Kirkenes resten av livet. Sammen bidro de til å gjøre området historie og kultur kjent, hun i form av mange hundre fotografier og engasjerte artikler og dikt, han med utallige skriftlige beretninger og vitenskapelige utredninger. Kampen for fattigfolks kår sto sentralt for dem begge.

Det må ha vært litt av et par. Han er port-

rettet i Tidsskriftets serie Merkesteiner i norsk medisin, fordi han var den første til å påvise arvens betydning ved hofteledds-dysplasi (1). Men i dag er det hun som er mest kjent. Skjønt *kjent* er vel å ta hardt i, selv om også Tidsskriftets lesere flere ganger har stiftet bekjentskap med fotografiene hennes på bladets forsider (2–7).

Du ber om mitt fotografi

Nylig utkom den første boken med et større utvalg av hennes fotografier. Den inneholder om lag 200 fotografier fra den kulturhistoriske samlingen hun skapte. Interessant nok er det sjelden Wessels selv finnes på fotografiene (fig 1). Da *Klassekampen* ba om å få tilsendt hennes fotografi i 1912 – derav bokens tittel – måtte hun medgi at det nyeste bildet hun hadde av seg selv var 17 år gammelt.

Det er blitt en fin bok, men den har betydelige mangler. Selv om det er en litteratur- og kildeliste bakerst, er det ofte ikke mulig å etterspore i teksten hvor opplysningene stammer fra. Det er skuffende. Det står at Ellisif Wessel ga en større mengde glassplater med motiver fra Lillehammer og Kristiania samt fra utlandet til Sør-Varanger museum. «Disse er ikke gjort tilgjengelige, så hvilke motiver de inneholder vet vi ikke,» skriver forfatterne (s. 212). Ikke gjort tilgjengelige? Betyr dette at et materiale som Ellisif Wessel donerte til museet ikke stilles til rådighet for forskere 50 år etter giverens død? Ved å formulere seg på en slik måte skaper forfatterne uklarhet og bidrar til spekulasjoner.

Himmelstormeren

En stor del av ekteparet Wessels eiendeler, inkludert mange av hennes fotografier, forsvant under den annen verdenskrig. Dette har sikkert bidratt til at det er mange hull – og myter – i deres livshistorie. I folketellingen 1900 dukker for eksempel «Ellesif Wessel» opp som «enslig losjerende»

i Kristiania – sivilstand «separert». Slike hull er utfordrende for biografer.

Journalisten Cecilie Enger har tilnærmet seg Ellisif Wessel i form av en såkalt romanbiografi. Hun lar fiksjonen fylle ut hullene. Selv om boken avsluttes med en kortfattet kildeliste, blir det uklart hva som er faktiske hendelser og hva som er fiksjon. Det blir en hybrid som kan være vanskelig å forholde seg til. Jeg synes det fungerer best å lese boken som en roman. Det kan virke forstyrrende å tenke over om fortellingene samsvarer med virkeligheten. Vi er jo godt vant til dette fra filmer, der handlingen ofte er «basert på en sann historie». På sitt beste kan det bli stor kunst av det.

Ellisif Wessel var en bemerkelsesverdig og fascinerende kvinne (8). Det var et langt sprang fra en trygg borgerlig tilværelse som legedatter og til den revolusjonære legefruen som sto bak parolen «Ned med tronen, alteret, pengevældet».

Erlend Hem

erlend.hem@medisin.uio.no
Avdeling for atferdsfag
Universitetet i Oslo

Litteratur

1. Forsdahl A. Finnmarkslegen som påviste arvens betydning ved hofteledds-dysplasi. Tidsskr Nor Lægeforen 2000; 120: 2672–3.
2. Larsen Ø. Arbeidslivsbilder – ofte mangelvare. Tidsskr Nor Lægeforen 1988; 108: 1879.
3. Larsen Ø. Legeboligen, Kirkenes, 3. juni 1899. Tidsskr Nor Lægeforen 1989; 109: 925.
4. Larsen Ø. Skottesamebolig ved århundreskiftet – også et Norge. Tidsskr Nor Lægeforen 1989; 109: 1027.
5. Larsen Ø. 106 år. Tidsskr Nor Lægeforen 1990; 110: 1307, 1309.
6. Larsen Ø. Ellisif Wessel og hennes fotografier. Tidsskr Nor Lægeforen 1995; 115: 801, 803.
7. Larsen Ø. Påsketid i Petsjenga i 1900. Tidsskr Nor Lægeforen 1997; 117: 1055.
8. Skogheim D. Kvinner i nordnorsk arbeiderbevegelse: Ellisif Wessel. Oslo:Tiden, 1977.

Figur 1 Martin Tranmæl (1879–1967) sammen med venner i «doktorboligen» i Kirkenes under sin agitasjonsreise i Finnmark sommeren 1912. Fra venstre dr. Andreas Wessel, P.M. Nylander, formann i Nordens Klippe, Martin Tranmæl og Thorolf Bugge, formann i Nordens Klippe 1907–08. Fotografen er etter alt å dømme Ellisif Wessel. Gjengitt med tillatelse fra Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek